

5. a társadalomban a tanügy tekintélyét megalapítani, föntartani s megővni, magát a tanügyet megkedveltetni s így

6. a népnevelést népszerűsíteni;

7. a tanügy munkásainak érdekeit megvédeni;

8. a tanítókat úgy anyagi jólétükben, mind erkölcsileg emelni s mindezeknek segítségével

9. a hazai tanügyet fokozottan fejlesztve föllendíteni és fölvirágoztatni.

Meg vagyok győződve arról, hogy nem túlzok, mikor az egységes szellemnek és csakis ennek tulajdonítom a tanító és iskola hasznát czélzó s kilencz pontban összeállított eredményeket. Nézzünk végig e kilencz ponton, szálljunk önmagunkba s be kell vallanunk, hogy ha a nevelés-oktatás terén itt-ott tudunk is kisebb eredményekre mutatni a legtöbb mégis a tanítóság azon »pium desideriumát« képezi, melynek teljesülése éppen az egységes szellemtől függ, hiánya pedig éppen az egységes szellem hiányát jelzi.

Vajha minél előbb elérkeznék az az idő, mely képessé tenné az összes hazai tanító testületeket és egyesületeket ezen egységes szellemben való működésre s ezen óhajok, ezen »pium desideriumok« ne maradjanak utópiák, hanem a megvalósulás stádiumába lépjenek, mert — mint Maculay, a híres angol történész, mondja —:

Egy hold föld Middlesex grófságban (Anglia legkisebb grófságainak egyike) többet ér egy egész uradalomnál, mely — Utópiában van; a legcsekélyebb valóság is többet ér a lehetetlenségek legragyogóbb ígéreteinél.

(Vége.)

SCHWETZ VILMOS.

A néptanító mint népvizsgáló.

— A »Népnev. Budapesti Egyesületé«-nek 1890. febr. 6-iki közgyűlésén tartott felolvasás. —

A tanító és a nép közötti viszony az adásra és elfogadásra nézve igen egyoldalúnak látszik és nagyrészt tényleg az is. Nincs meg a kellő kölcsönösség, az illő reciprocitás, a méltányos arány. A néptanító oly sokat nyújt a népnek s oly keveset kap tőle. A népnek adja minden erejét, egész életét, megadja neki a megélhetés főbb eszközeit s vezére marad az anyagi és erkölcsi életben. Részesévé teszi a népet a nemzeti műveltségnek, a váltakozó emberöltőkkel szemben ő a nemzeti szellem folytonosságát képviselő közbenjáró nemzet és nép közt. A tanító emeli az egyes embert az emberiség színvonalára, köti össze a serdülő nemzedéket a hanyatlóval, kifejti a multból a jövőt és meghaladtatja a jövővel a multat. És mit kap a néptől ennek fejében viszonzásul? Egy darab kenyeret, a melyet többnyire nemcsak szelleme, hanem keze munkájával is keservesen meg kell neki dolgoznia. Szellemi egyenértéket pedig épen nem kap.

Mit tehetne a néptanító, hogy szellemileg is kétoldaluvá tegye ezt az egyoldalúnak látszó viszonyt, hogy ne csak gyakoroljon, hanem elfogadjon is jótékony hatást, hogy igazán oktattva tanuljon, hogy ne csak termékenyítse a népet, de maga is termékenyedjék a néptől?

Arra kell törekednie, hogy ne csak a nemzet képviselője legyen a néppel, az emberisége az egyénnel szemben, hanem viszont a szűkebb értelemben vett képviselője a nemzettel szemben.

Ez nagyon fontos, de eddig kevésbé méltányolt feladata volna a nép-

nép

tanítónak. Erről megemlékeztem más alkalommal, de jelenlegi témámhoz tartozik, hogy ezuttal is szóljak pár szót erről.

Nép és nemzet tulajdonképen egy. De itt a »nép« kifejezéssel a nemzetnek azt a részét, illetve stádiumát értem, a mely még közelebb áll az ősemhez, s a melyben még bizonyos épségben él és hat az az őserő, a mely önálló, sajátos ethnikus fejlődés csirája. Ezzel szemben a »nemzet« az ősnépnek átalakultabb része vagy állapota, előrehaladott stadium a civilizációnak az összemberiség közös célja felé való haladásában. E folyamatot nem lehet és nem kell megakasztani, de lehet és kell szabályozni. A míg a nemzet összefügg a néppel, mint a fej a szívvel és érzi és tudja ez összefüggés lüktető szerves voltát, addig biztosítva van életének folytonossága.

A nemzet minden élő intézménye fájának, a mely koronájával a közös emberi eszmények napja felé törekszik, gyökereivel mélyen a néplelkében kell megrögződni; a nemzeti műveltség el-elposhadó folyamának időnként vissza kell térnie a népet magától buzgó forrásához, hogy ott felfrissüljön. Az államélet üdvös reformjai, a társadalom regenerációja, az irodalom és művészet ujjaéledése majdnem mindig a néplelek lényének felismeréséből és érvényesítéséből indult ki.

Jelentős és életbevágó, hogy a nemzet érintkezék a néppel, s ez érintkezés közletésére senki sincs olyan hivatott és alkalmas, mint a néptanító, a ki visz- és út-ere lehet annak a vérkeringésnek, a mely a nemzet és nép közt éltetően lüktet; mindkét irányban vezetőke annak a láthatatlan, folyton mozgó és élesztő villámáramnak, a mely nemzet és nép közt cikázik.

Ehhez a közletéshez a mely a néptanítónak, mint a nemzeti élet egyik legfőbb tényezőjének erkölcsi súlyát jelentékenyen növelné, alapfeltétel a népvizsgálat, azaz a népet jelenségeinek megfigyelése, gyűjtése, tanulmányozása és közlése, illetve irodalmi értékesítése. Ez a néptanítóhoz legillőbb és a kulturától izolált helyzeténél fogva gyakran egyedüli lehetséges hasznos irodalmi munkálkodása, a melyhez nem kell nagy szaktudomány és irodalmi apparatus, nagy költség és fáradság, csak jó akarat és ép érzék, a néppel bántó tudás és megbízhatóság. A ki ezekkel bir, hamar tul lesz a kezdet nehézségein és igazán lélekűdítő gyönyört fog találni ez üdvös munkában.

A munka végső sikeréhez a lehető legteljesebb inductio, kivált a legszorgosabb országos gyűjtés szükséges. Enagy nemzeti munka nem is képzelhető a néptanítók részvétele nélkül, sőt egyenesen ők a hivatottak és választottak arra, hogy a nemzeti hagyományok züllő birtokait kommisszálják. Hogy mire képesek e téren derék néptanítóink, megmutatták a gyermekjártékoknál, a melyekből Dr. Kiss Áron a hazai néptanítók lelkes, buzgó gyűjtése alapján oly gyűjteményt birt összeállítani, a mely páratlan a világirodalomban.

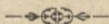
Csak röviden akarom itt felsorolni a népvizsgálat főbb ágait. A gyűjtés, megfigyelés, tanulmányozás lényegesebb tárgyai: a népnyelv tájshólásai és szólásmódjai; a népdal dallamával; mesék, regék, mondák, elbeszélések; misteriumok és gyermekjátékok; hagyományos hiedelmek, babonák, ráolvasások; népszokások és ünnepélyek; életmód és foglalkozás; építkezés és eszközök; ruházat és díszítés; végre a nép testi sajátosságai és őskori leletek. Igen fontos az utolsó négy csoportbeli tárgyaknak

rajzban való feltüntetése vagy még inkább azoknak természetben való megszerzése. A magyarországi néprajzi muzeum, a melynek megalkotásához immár biztos reményeink vannak, majdan szívesen megváltja a néptanítóktól a népeletnek természetben gyűjtött s a végleges elenyészéstől így megmentett tárgyait. Az írásbeli feljegyzéseket és gyűjteményeket pedig legalkalmasabban lehet értékesíteni az e célra nemrég alakult Magyarországi Néprajzi Társaság felolvasó ülésein és közérdekű tartalommal diszes havi füzetekben megjelenő szakfolyóiratában, a Dr. Réthy László szerkesztette »Ethnographiá«-ban, a melyet a tagok a 3 frtnyi évi díj fejében kapnak (Minden felvilágosítással szívesen szolgál a társaság titkára, I. Attila-utca 47.) A néprajzi társaság legelső sorban a néptanítók közreműködésére számít, már több tanító-testület és egyesület hozott a társaságra nézve elismerő és pártoló határozatot.

Az előadottak alapján bátor vagyok e nagytekintélyű egyesületet is arra kérni, mondja ki a népvizsgálatnak a népnevelésre való fontosságát és támogassa a néprajzi társaságot.

(Vége.)

DR. HERRMANN ANTAL.



Gyermekvédelem.

Az eddigiekből láthatjuk, hogy a köznép gyermekei fizikai és egészségi gondozása még igen sok kívánni valót hagy fenn és így a mely földesur, pap, tanító, közigazgatási tisztviselő az ő tanácsával, befolyásával a mostani állapotok javítása érdekében egy-egy lépést tesz, az magának eléggé meg nem hálálható érdemeket szerez. Igaz ugyan, hogy a mi magyar népünk meglehetősen konzervatív hajlamu és úgy a jó, mint a rossz szokásokhoz szívósan ragaszkodik; de ebből még nem következik, hogy a hibás szokásokat jobbakkal föl ne cserélje, ha olyanoktól hall tanácsot és nyer utbaigazításokat, a kik iránt bizalommal viseltetik.

Az iskola mindenesetre sokat tehet (és ma már itt-ott tesz is) a közegészségi ismeretek terjesztése érdekében. Én részemről nem találok háládatosabb és a közszükségletnek inkább megfelelő ismerettárgyat népiskoláink növendékei számára az egészségtannál. Az én előttem mindegy, akár olvasókönyv alapján, akár önállóbban, külön tankönyvből tanítsuk azt, csak hogy tanítsuk. Azonban mindemellett nem szabad megelegednünk azzal a szolgálattal, a melyet a közegészség érdekében az iskolai oktatás és szoktatás tehet, mert az eredmény nem csupán az iskolától, hanem sok részben más egyéb tényezők közreműködésétől is függ. Így pld. a lelkésznek e tekintetben épen oly fontos befolyást kell gyakorolnia, mint a községi vagy járási orvosnak és a közigazgatás bármely olyan közegének, a mely intéző hatáskörrel van felruházva. És maga a művelt társadalom is legyen azon, hogy a közegészségi ismeretek terjesztessenek. Az olvasókönyvek könyvtáraiban legyenek az egészségügyet tárgyaló népies munkák és folyóiratok. Tartassanak a téli évszakban felolvasások stb.

Ha a nép között az egészség megőrzésére vonatkozó ismeretek terjedni fognak, akkor lassanként a kuruzslók, javasasszonyok és csodadoktorok el fogják lábuk alól veszteni a talajt és lejár a tekintélye